

OSAAMISEN TUNNISTAMISEN JA TUNNUSTAMISEN –SELVITYS

ERILAISIA POLKUJA PITKIN AMMATTIIN (EPPA)-HANKE

Jonna Löf, Jaana Koivuranta, Sari Kähkönen,
Ari Romakkaniemi ja Tuija Syväjärvi

1.5.2019

**ERILAISIA
POLKUJA PITKIN
AMMATTIIN**

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

1. Johdanto

Erilaisia polkuja pitkin ammattiin (EPPA) -hankkeella (1.12.2017-31.5.2020) tehostetaan koulutuksen läpäisyä, sujuvoitetaan siirtymiä koulutuksesta työelämään tai jatko-opintoihin, tuetaan osaamisperusteisen koulutuksen kehittämistä, kehitetään osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen toimintatapoja sekä vahvistetaan kouluasteiden toiminnallista kumppanuutta. Hanketta toteuttavat yhteistyössä Lapin koulutuskeskus REDU, Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto.

Hankkeessa kehitetään opiskelijoiden oppimis- ja ohjauspolkuja erilaisissa oppimisympäristöissä. Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto osallistuvat erityisesti korkeakoulutuksen polun suunnitteluun ja opiskelijapilotointiin sekä toimivat myös muiden polkujen ja oppimisympäristöjen rakentamiskumppaneina. Osana korkeakoulutuksen polkua hankkeessa perehdytään käytäntöihin ja käytössä oleviin malleihin tunnistaa korkeakouluopintoihin toisen asteen opinnoissa hankittua osaamista ja kehitetään ohjauskäytäntöjä, joiden avulla ammatillisen koulutuksen opiskelija voi nopeuttaa siirtymää korkeakouluun. Hankkeessa tarjotaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoille mahdollisuus osallistua väyläopintoihin ja muihin avoimiin korkeakouluopintoihin osana ammatillista perustutkintoa sekä kokeillaan erilaisia toiminnallisen yhteistyön muotoja.

Tähän selvitykseen on koottu yleistä tietoa osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta, kansallisesta tutkintojen viitekehuksesta ja osaamisen kuvauksista sekä tarkasteltu osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöjä korkeakoulujen näkökulmasta. Selvityksen loppuun on koottu vielä pohdintaa AHOT/HOT-käytänteistä korkeakoulutuksen polulla. Selvitystä voidaan hyödyntää EPPA-hankkeen oppimispolkujen kehittämis- ja ohjaustyössä opiskelijan rakentaessaan polkuaan kohti korkeakouluopintoja.

2. Tutkintojen viitekehys –toiselta asteelta korkeakouluun

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (European Qualifications Framework, EQF) on yhteinen eurooppalainen viitejärjestelmä, jonka avulla eri maiden kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehyyksiä kytetään toisiinsa. Viitekehysten tavoite on selkeyttää ja helpottaa eri maiden tutkintojen ja tutkintotasojen vertailua sekä edistää liikkuvuutta ja elinikäistä oppimista. Viitekehyksessä tutkinnot ja osaaminen on jaoteltu kahdeksalle tasolle, jotka kattavat koko tutkintojen kirjon oppivelvollisuuskoulutuksen päättymisestä aina korkeimpaan akateemisen ja ammatillisen koulutuksen tasoon.

EQF:ssä on kahdeksan viitetasoa, jotka perustuvat oppimistuloksiin. EQF:ssä ei keskitytä panokseen (opintojen kesto, oppilaitostyyppi), vaan siihen, mitä tietyn tutkinnon suorittanut henkilö todella tietää, osaa ja pystyy tekemään. EQF-tasot ja oppimistulosten kuvaukset parantavat osaltaan tutkintojen selkeyttä ja vertailtavuutta erilaisissa kansallisissa järjestelmissä. Ne myös edistävät yleisesti painopisteen siirtymistä kohti oppijakeskeisyyttä ja osaamisperustaisuutta.

Kansallisesta tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehuksesta (National Qualifications Framework, *NQF*) säädetään lailla sekä valtioneuvoston asetuksella tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehuksesta. Suomen viitekehys mahdollistaa suomalaisen tutkintojärjestelmän kokonaisvaltaisen tarkastelun, sillä se kattaa yleissivistävän, ammatillisen ja korkeakoulutuksen tutkinnot. Viitekehys ja osaamisperusteinen tutkintojen kuvaustapa tukevat jatkuvaa oppimista, parantavat suomalaisen tutkintojärjestelmän selkeyttä ja toimivuutta, lisäävät tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta sekä edistävät kansallista ja kansainvälistä liikkuvuutta.

Viitekehyksessä Suomen kansalliseen koulutusjärjestelmään kuuluvat tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet jaotellaan niiden edellyttämän osaamisen perusteella kahdeksalle tasolle. Kouluasteelta toiselle siirryttäessä osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on huomioitava tutkintojen viitekehys ja osaamisen tasot. Opiskelijan hakiessa osaamisen tunnistamista on tarkasteltava tutkintojen ja opintojaksojen osaamistavoitteita sekä verrattava opiskelijan osaamista osaamistasokuvauksien mukaisesti ottaen huomioon opiskelijan tiedot, taidot ja pätevyys.

Kuva 1. Tutkintojen viitekehys Suomessa (OPH 2019)

Eurooppalainen ja kansallinen tutkintojen viitekehys	
<p>Taso 4</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lukion oppimäärä • Ylioppilastutkinto • Ammatilliset perustutkinnot • Ammattitutkinnot
<p>Kansallinen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys <i>Osaamistasokuvaukset</i></p>	<p>Eurooppalainen tutkintojen viitekehys <i>Osaamistasokuvaukset</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Hallitsee oman työ- tai opintoalansa tietoperustan laajoissa asiayhteyksissä sekä tietyt kognitiiviset ja käytännön taidot sekä ilmaisukyvyyn ja hyödyntää näitä tietoja ja taitoja ratkaistaessa oman alan erityisongelmia ja suorittaessaan alan tehtäviä. ○ Työskentelee itsenäisesti yleensä ennustettavissa, mutta mahdollisesti muuttuvissa toimintaympäristöissä. ○ Vastaa omien tehtäviensä loppuun suorittamisesta sekä toimii turvallisesti ja vastuullisesti työyhteisössä. ○ Toimii taloudellisesti, tuloksellisesti ja suunnitelmallisesti sekä järjestellee työnsä huomioiden muut toimijat. ○ Kykenee valvomaan muiden suorittamia rutiinitehtäviä. ○ Valmiudet toimia yrittäjämäisesti toisen palveluksessa tai alan itsenäisenä yrittäjänä. ○ Arvioi omaa osaamistaan ja tehtäväaluettaan ja parantaa työhön tai opintoihin liittyviä toimia. Kehittää itseään ja työtään. ○ Valmius elinikäiseen oppimiseen. ○ Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa eettisten periaatteiden mukaisesti. ○ Viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa ja tuottaa monipuolisia, myös alaan liittyviä, tekstejä äidinkielellään. ○ Viestii toisella kotimaisella kielellä ja on vuorovaikutuksessa omalla alallaan ainakin yhdellä vieraalla kielellä myös kansainvälisesti. 	<p>Työ- tai opintoalan fakta- ja teoretiedot laajoissa asiayhteyksissä</p> <p>Tietyt kognitiiviset ja käytännön taidot, joita vaaditaan ratkaisujen tuottamiseksi työ- tai opintoalan erityisongelmiin</p> <p>Itsenäinen työskentely yleensä ennustettavien, mutta mahdollisesti muuttuvien työ- tai opintoympäristöjen sääntöjen puitteissa</p> <p>Muiden suorittamien rutiinitehtävien valvonta, osittaisen vastuun ottaminen työhön tai opintoihin liittyvien toimien arvioinnista ja parantamisesta</p>
<p>Taso 5</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Erikoisammattitutkinnot
<ul style="list-style-type: none"> ○ Hallitsee oman alansa laaja-alaisen ja/tai erikoistuneen tietoperustan sekä kognitiiviset ja käytännön taidot sekä ilmaisukyvyyn ja hyödyntää näitä tietoja ja taitoja ratkaistessaan luovasti abstrakteja ongelmia ja suorittaessaan alan tehtäviä. ○ Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden sekä alan ja eri alojen rajapinnat ja yhteydet laajempiin kokonaisuuksiin. ○ Toimii alansa erikoisosajana ja kehittää toimintaa, tuotteita ja/tai palveluita. Johtaa ja valvoo tarvittaessa toimintaympäristöjä ja toimintoja, jotka muuttuvat ennakoimattomasti. ○ Opastaa muita ja valvoo muiden suorittamia tehtäviä. ○ Hyvä valmius toimia alan itsenäisenä yrittäjänä. Arvioi ja kehittää omia ja muiden suorituksia ja työtä. ○ Valmius elinikäiseen oppimiseen. ○ Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa eettisten periaatteiden mukaisesti. ○ Viestii suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. ○ Viestii toisella kotimaisella kielellä ja on vuorovaikutuksessa omalla alallaan ainakin yhdellä vieraalla kielellä myös kansainvälisesti. 	<p>Työ- tai opintoalan laaja-alaiset, erikoistuneet fakta- ja teoretiedot sekä kyseisten tietojen rajojen ymmärtäminen</p> <p>Laaja-alaiset kognitiiviset ja käytännön taidot, joita vaaditaan luovien ratkaisujen tuottamiseksi abstrakteihin ongelmiin Johtaminen ja valvonta työ- tai opintoympäristöissä, joissa tapahtuu ennakoimattomia muutoksia</p> <p>Oman ja muiden suoritusten tarkastelu ja kehittäminen</p>

<p>Taso 6</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ammattikorkeakoulututkinnot • Alemmat korkeakoulututkinnot (kandi) 	
	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen ja arvioiminen. ○ Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden ja/tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat. ○ Hallitsee edistyneet kognitiiviset ja käytännön taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa, kykyä soveltaa ja kykyä luoviin ratkaisuihin ja toteutuksiin, joita vaaditaan erikoistuneella ammatti-, tieteen- tai taiteen alalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseksi. ○ Työskentelee itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä tai toimii yrittäjänä. ○ Johtaa monimutkaisia ammatillisia toimia tai hankkeita. Kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä. ○ Vastaa oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä. Valmius elinikäiseen oppimiseen. ○ Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. ○ Viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. ○ Viestii ja on vuorovaikutuksessa toisella kotimaisella kielellä sekä kykenee kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen omalla alallaan ainakin yhdellä vieraalla kielellä. 	<p>Edistyneet työ- tai opintoalan tiedot, joihin liittyy teorioiden ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen</p> <p>Edistyneet taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa ja kykyä innovaatioihin ja joita vaaditaan erikoistuneella työ- tai opintoalalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseen</p> <p>Monimutkaisten teknisten tai ammatillisten toimien tai hankkeiden johtaminen ja vastuun ottaminen päätöksenteosta ennakoimattomissa työ- tai opintoympäristöissä</p> <p>Vastuun ottaminen yksittäisten henkilöiden ja ryhmien ammatillisesta kehityksestä</p>
<p>Taso 7</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot • Ylemmät korkeakoulututkinnot (maisteri) 	
	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hallitsee laaja-alaiset ja pitkälle erikoistuneet oman alansa erityisosaamista vastaavat käsitteet, menetelmät ja tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/tai tutkimuksen perustana. ○ Ymmärtää oman ja muiden alojen rajapintojen tietoihin liittyviä kysymyksiä ja tarkastelee niitä ja uutta tietoa kriittisesti. ○ Ratkaisee vaativia ongelmia myös luovin toteutuksin tutkimus- ja/tai innovaatiotoiminnassa, jossa kehitetään uusia tietoja ja menettelyjä sekä sovelletaan ja yhdistetään eri alojen tietoja. ○ Työskentelee itsenäisesti alan vaativissa asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä tai toimii yrittäjänä. ○ Johtaa ja kehittää monimutkaisia, ennakoimattomia ja uusia strategisia lähestymistapoja. ○ Johtaa asioita ja/tai ihmisiä. ○ Arvioi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien toimintaa. Kartuttaa oman alansa tietoja ja käytäntöjä ja/tai vastaa muiden kehittymisestä. ○ Valmius elinikäiseen oppimiseen. ○ Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. ○ Viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. ○ Viestii ja on vuorovaikutuksessa toisella kotimaisella kielellä sekä kykenee vaatimaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen omalla alallaan ainakin yhdellä vieraalla kielellä. 	<p>Pitkälle erikoistuneet, osittain työ- tai opintoalan huippuosaamista vastaavat tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/tai tutkimuksen perustana</p> <p>Alan ja eri alojen välisten rajapintojen tietoihin liittyvien kysymysten kriittinen ymmärtäminen</p> <p>Erikoistuneet ongelmanratkaisutaidot, joita vaaditaan tutkimus- ja/tai innovaatiotoiminnassa uusien tietojen ja menettelyjen kehittämiseen ja eri alojen tietojen yhdistämiseen</p> <p>Monimutkaisten, ennakoimattomien ja uusien strategioita vaativien työ- tai opintoympäristöjen johtaminen ja muuttaminen</p> <p>Vastuun ottaminen ammattialan tietojen ja käytäntöjen kartuttamisesta ja/tai ryhmien strategisen suorituksen arvioinnista</p>

Taulukko 1. Eurooppalainen ja kansallinen viitekehys, tasot 4-7 (OPH 2019)

3. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Opiskelijan opintojen osaamistavoitteita vastaavaa osaamista voidaan hyväksyä osaksi tutkintoa hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen avulla. Lähtökohdiana on jatkuvan oppimisen periaate, jonka mukaan opiskelijan osaaminen syntyy sekä muodollisessa koulutusjärjestelmässä hankitusta osaamisesta että sen ulkopuolella hankitusta epävirallisesta oppimisesta, työelämästä hankitusta osaamisesta ja arkioppimisesta. Osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella pyritään tekemään näkyväksi ja tunnustamaan yksilön kaikki tiedot ja taidot riippumatta siitä, miten tai missä ne on hankittu.

Hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen idea voi käytännön tasolla toteutua eri tavoin, ja käytössä voi olla hyvinkin erilaisia malleja ja käytäntöjä siinä, millaista osaamista tehdään näkyväksi ja miten sille annetaan tunnustettu asema. Pääpiirteissään tunnistaminen tapahtuu vertaamalla opiskelijan hankkimaa osaamista opetussuunnitelmiin sekä opintojaksoihin ja -kokonaisuuksiin kirjattuihin osaamistavoitteisiin.

Hankittu osaaminen hyväksiluetaan tutkintoon tunnistamis- ja tunnustamismenettelyn kautta. Hankitun osaamisen tunnustaminen on virallisen hyväksynnän antamista opiskelijan aiemmin hankkimalle osaamiselle, jossa arvioitsija tekee päätöksen opiskelijan hakemuksen ja näyttöjen perusteella. Etuja ovat mm. opiskeluajan lyheneminen, päällekkäisen opiskelun poistuminen ja oman osaamisen tiedostaminen. Menettelyn lopputuloksena opiskelijalle syntyy henkilökohtainen opetussuunnitelma ja opiskelusuunnitelma.

Osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyviä käsitteitä

Jatkuva oppiminen

tarkoittaa kaikkea elämän aikaista oppimista, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, kartuttaa tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja/tai työllistettävyyttä. Formaali, non-formaali ja informaali oppiminen mahdollistavat jatkuvan oppimisen.

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF)

on kehitetty eurooppalaisessa yhteistyössä välineeksi, jonka avulla voidaan verrata toisiinsa eri maiden tutkintojen tasoja. Tasot kuvataan tietojen, taitojen ja pätevyyden avulla.

Formaali oppiminen

eli muodollinen oppiminen tapahtuu organisoidusti ja jäsenetyssä toimintaympäristössä (mm. yliopisto, ammattikorkeakoulu) ja siitä saa tunnustetun todistuksen ja pätevyyden.

Aiemmin/ hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT/HOT)

tarkoittaa niiden käytäntöjen kokonaisuutta, jotka mahdollistavat oppijan erilaisissa tilanteissa hankkimansa osaamisen huomioimisen osaksi opintoja ja tutkintoa. HOT

kattaa aiemmin suoritettujen opintojen, aikaisemmin ja opintojen aikana hankitun osaamisen ja muualla kuin muodollisessa koulutuksessa hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen.

HOT-näyttö

tarkoittaa opiskelijan osaamisen näyttöä. Näytön avulla opiskelija esittää tutkinnon tavoitteiden tai yksittäisen opintojakson osaamistavoitteiden mukaista osaamista riippumatta siitä, missä ja miten osaaminen on hankittu. Näyttöjä voivat olla esimerkiksi osaamisportfoliot, osaamista yksilöivä työtodistus, kirjalliset tai suulliset tentit.

Hyväksilukeminen

tarkoittaa koulutusorganisaation tunnustamisprosessia. Hyväksilukeminen sisältää sekä korvaamisen että sisällyttämisen. Opintoja voi korvata joko muualla suoritetuilla opinnoilla tai muulla tavoin hankitulla osaamisella.

Informaali oppiminen

eli arkioppiminen tapahtuu erilaisissa arkielämän tilanteissa ilman, että tilanteita on systemaattisesti suunniteltu tai organisoitu. Arkioppiminen ei ole järjestelmällistä oppimistavoitteiden, oppimiseen käytetyn ajan tai oppimiseen saatavan tuen osalta eikä siitä yleensä saa todistusta. Informaalia oppimista tapahtuu päivittäisissä työhön, perheeseen tai vapaa-aikaan liittyvissä toiminnoissa.

Kompetenssit

ovat laaja-alaisia osaamisvalmiuksia ja yksilön ominaisuuksia. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF) määrittelee kompetenssin vastuun ja itsenäisyyden perusteella.

Korvaaminen

on yksi hyväksilukemisen muoto ja sillä tarkoitetaan tutkintovaatimukseen kuuluvien opintojen korvaamista muualla suoritetuilla, sisällöltään vastaavilla saman alan opinnoilla.

Osaamistavoitteet

ovat tavoitteita, joiden avulla korkeakoulu määrittelee sen, mihin osaamistuloksiin ja kompetensseihin opintojakso tähtää. Määrittelyn tavoitteena on auttaa opetussuunnitelmien ydinaineuksen määrittelyä ja tehdä oppimisprosessia kaikille näkyväksi.

Opintojen hyväksiluku

tarkoittaa opintojen, harjoittelun, työkokemuksen tai osaamisen hyväksymistä osaksi suoritettavaa tutkintoa ja opintojaksoa.

Osaamisen tunnistaminen

tarkoittaa opiskelijan itsearviointia omasta osaamisestaan suhteessa opetussuunnitelmassa esitettyihin osaamistavoitteisiin. Tavoitteena on tehdä opiskelijan osaaminen näkyväksi niin, että se voidaan hyväksilukea osaksi opintoja ja tutkintoa.

Osaamisen tunnustaminen

tarkoittaa toimenpiteitä ja käytäntöjä, joilla opiskelijan tunnustama ja esittämä osaaminen tehdään läpinäkyväksi, dokumentoidaan ja arvioidaan. Tunnustaminen antaa opiskelijan tunnistetulle osaamiselle virallisen aseman.

Non-formaali oppiminen

eli epävirallinen oppiminen on koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuvaa oppimista. Epävirallinen oppiminen on omaehtoista, vapaaehtoista, järjestelmällistä ja tavoitteellista opiskelua esimerkiksi työpaikan järjestämässä koulutuksessa, järjestöissä tai vapaan sivistystyön organisaatioissa, mutta opiskelu ei kuitenkaan kuulu virallisen koulutusjärjestelmän piiriin.

Sisällyttäminen

on yksi hyväksilukemisen muoto ja sillä tarkoitetaan muualla suoritettujen opintojen liittämistä osaksi tutkintoa muun muassa opintokokonaisuudet sivuaineina ja yksittäiset opintojaksot vapaina opintoina.

4. Osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen korkeakouluissa

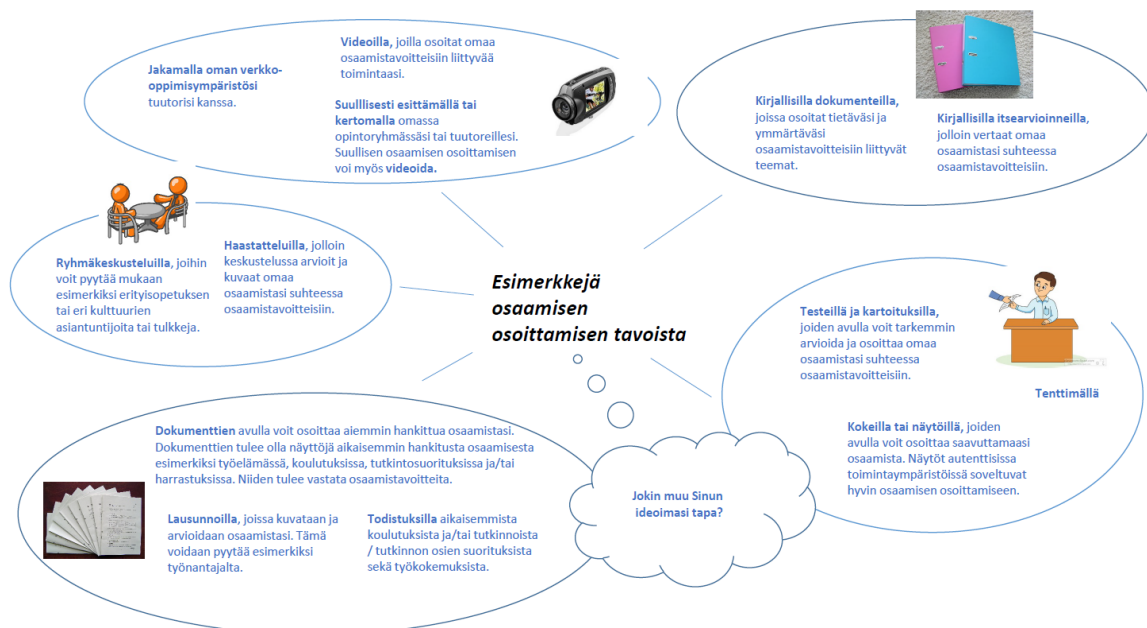
Hankitun osaamisen tunnustaminen mahdollistaa oppijan erilaisissa tilanteissa hankkiman osaamisen hyväksilukemisen osaksi opintoja ja tutkintoa. Osaaminen voi syntyä joko muodollisessa, epävirallisessa tai arkioppimisessa. Formaali koulutus on koulutusorganisaatioissa tapahtuvaa tutkintotavoitteista koulutusta. Non-formaali (epävirallinen) koulutus tapahtuu myös koulutusorganisaatioissa, mutta ei johda tutkintoon. Tällaista ovat muun muassa koulutusta täydentävät koulutukset, jotka tapahtuvat työpaikalla tai kansalaisjärjestössä. Informaaliksi oppimiseksi (arkioppimiseksi) katsotaan sellainen oppiminen, joka tapahtuu esimerkiksi itseopiskelun avulla tai vapaa-aikana ilman erillistä opetustapahtumaa. Tämä osaaminen on voi olla järjestötoimintaa, toimimista lautakunnissa ja tutoreina tai harrastuksista saatua osaamista.

Osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen prosessi lähtee opiskelijasta käsin. Opiskelija voi hakea sitä, jos kokee, että hänellä on korkeakoulun tutkinnon tavoitteiden mukaista osaamista ja hän haluaa hyväksilukea sen opintoihinsa. Korkeakoulu määrittelee prosessin periaatteet ja päättää hyväksilukemisen etenemisestä sekä siihen liittyvien asioiden käsittelystä ja tiedottamisesta. Lähtökohtana on, että opiskelija pyrkii tekemään osaamisensa näkyväksi eli tunnustamaan hankkimaansa osaamista. Opiskelijan tulee kuvata ja jäsentää osaaminen suhteessa osaamistavoitteisiin sekä osoittamaan osaamisensa. Osaamisen kuvaamisessa on otettava huomioon korkeakoulututkintojen viitekehykset. Opiskelijan osaamista verrataan tutkintojen ja opintokokonaisuuksien tavoitteisiin ja niiden pohjalta laadittuihin arviointikriteereihin. Korkeakoulujen tulee arvioida opiskelijan esittämät oppimistulokset ja sen, vastaavatko ne opintojen osaamistavoitteita.

Koulutusorganisaatiolla tulee olla selkeä ja yksityiskohtainen arvioinnin viitekehys. Arviointimenetelmien avulla selvitetään oppimisen ja osaamisen tasoa. Korkeakouluilla tulee olla määriteltynä menetelmät, joilla pystytään arvioimaan ja tunnistamaan yksilön kompetensseja. Osaamisen arvioinnissa on hyvä hyödyntää eri arviointimenetelmiä monipuolisesti, jotta arviointi olisi luotettavaa ja oikeudenmukaista. Opiskelijat voivat osoittaa osaamistaan eri tavoin ja näytön hyväksymisen perusteet määräytyvät koulutuksen ja opintojakson osaamiskriteereistä. Eri osaamisaloilla ja koulutuksilla käytetään erilaisia osaamisen osoittamisen tapoja. Osaamisen osoittamisessa voidaan käyttää niin erilaisia todistuksia kuin myös erilaisia kirjallisia töitä ja esimerkiksi suullisia kuulusteluja.

Osaamisen näyttötapoja voivat olla esimerkiksi

- tutkinto- ja työtodistukset
- opintorekisteriotteet
- pätevyuden todistavat asiakirjat ja muut todistukset
- osaamisportfolio
- reflektiivinen essee omasta osaamisesta
- oppimispäiväkirja
- kirjoitetut artikkelit
- kokeet tai tentit
- työnäytteet ja näyttökokeet
- projektityöt
- luentojen ja esitelmien pitäminen
- suullinen arviointi
- keskustelut ja haastattelut
- kirjallinen yhteenveto informaalista oppimisesta ja kokemuksesta
- henkilökohtaisia opintosuunnitelmia ja CV:tä.

Kuva 2. Esimerkki osaamisen osoittamisen tavoista (OAMK 2018)

Hankitun osaamisen tunnustamisella tarkoitetaan toimenpiteitä ja käytäntöjä, joilla oppijan tunnistetut opinto- ja osaamissaavutukset tehdään läpinäkyviksi. Osaaminen todennetaan dokumentoinnin ja arvioinnin kautta. Tunnustettu osaaminen luetaan oppijan hyväksi virallisina opintosuorituksina.

Osaamisen tunnustamisen kautta opiskelijat oppivat tunnistamaan ja tiedostamaan omaa osaamista, oppivat arvioimaan työnsä vaikuttavuutta ja kertomaan siitä. Opiskelijat oppivat hahmottamaan opintojensa rakennetta ja vaatimuksia, koska osaamisen tunnustamista hakiessa pitää perehtyä koulutuksen opetussuunnitelmaan ja peilata omia taitoja siinä kuvattuihin osaamistavoitteisiin. Hankitun osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen nopeuttavat parhaimmillaan opiskelijan opintoja, kehittävät itsearviointitaitoja, kasvattavat motivaatiota, poistavat päällekkäisiä opintoja sekä pienentävät keskeyttämisriskiä.

5. Osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen Lapin ammattikorkeakoulussa

Opiskelija saa tutkintoa suorittaessaan Lapin ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamia opintoja, sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja muilla osaamistavoitteiltaan saman tyyppisillä opinnoilla (esim. avoin ammattikorkeakoulu, campusonline tai muu korkeakoulu). Opiskelija saa ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella (esim. työkokemus, järjestötyö).

Hankitun osaamisen tunnustaminen perustuu Lapin ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä annettuihin määräyksiin tutkinnon suorittamisesta, arvioinnista ja todistuksista. Opiskelijalla on oikeus hakea osaamisen tunnustamista, mutta velvollisuutta siihen ei ole. Aikaisemmin ja muualla hankitun osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen ovat mahdollista heti opintojen alkuvaiheessa tai myöhemmin opintojen aikana. Näistä käytetään on kolmea tapaa: korvaaminen, sisällyttäminen sekä osaamisen näytöt.

- Korvaaminen tarkoittaa tutkintoon kuuluvien opintojen korvaamista muualla suoritetuilla, sisällöltään saman tyyppisillä opinnoilla. Opintojen tulee olla korkeakoulutasoisia (tapauskohtaisesti vanhat opistoasteen ja korkea-asteen suoritukset voidaan tulkita korkeakoulutasoisiksi opinnoiksi).
- Sisällyttäminen tarkoittaa muualla suoritettujen, tutkintoon sisällöltään soveltuvien opintojen, liittämistä osaksi tutkintoa. Opintojen tulee olla korkeakoulutasoisia.
- Osaamisen näyttö tarkoittaa opiskelijan osaamisen näyttöä. Näytön avulla opiskelija esittää tutkinnon tavoitteiden tai yksittäisen opintojakson osaamistavoitteiden mukaista osaamista riippumatta siitä, missä ja miten osaaminen on hankittu. Osaaminen on voitu hankkia joko ei-korkeakoulutasoisessa virallisessa koulutuksessa, epävirallisessa koulutuksessa tai arkioppimisena. Näyttöjä voivat olla esimerkiksi

osaamisportfoliot, osaamista yksilöivä työtodistus, työnäytteet, osaamispäiväkirjat, haastattelut, kirjalliset tai suulliset tentit. Tavoitteena on, että koko opintojakso tai opintojakson osa voitaisiin lukea hyväksi. Mikäli näin ei voida menetellä, opiskelija tekee lisäsuorituksen, joka arvioidaan opintojakson osasuorituksena.

Hankittuun osaamiseen voi kuulua sekä korkeakouluopintoja että muulla tavoin hankittua osaamista. Arvioitaessa aiemman osaamisen hyväksiluettavuutta lähtökohtana on, että tutkinnon ja opetussuunnitelman osaamistavoitteet täyttyvät. Tärkeää on, että ammatin kannalta olennaiset ydinosaamiset saavutetaan. Pääsääntönä on, että korkeakoulutuksessa hankittu osaaminen arvioidaan todistusten perusteella ja hyväksiluetaan tutkintoon korvaamalla tai sisällyttämällä. Muulla tavoin hankittu osaaminen osoitetaan osaamisen näytöllä. Opiskelijan tulee tutustua opetussuunnitelmaan ja tunnistaa oma osaamisensa suhteessa opintojakson osaamistavoitteisiin. Hyväksilukuhakemus tehdään aina sähköisen asiain kautta ja päätös arkistoidaan. Opiskelijan tulee liittää hakemukseen itsearviointi omasta osaamisestaan suhteessa opintojakson osaamistavoitteisiin.

6. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen Lapin yliopistossa

Lapin yliopistolla on käytössään aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) menettely, jonka kautta opiskelijan ei tarvitse enää opiskella uudelleen yliopistossa asioita, jotka jo osaa. Lapin yliopiston AHOT järjestelmä ja dokumentti täsmentää yliopistolaisissa (558/2009, 44 §) ja Lapin yliopiston tutkintosäännössä (22.8.2016, 8 §) kerrottuja hyväksilukemisen yleisperiaatteita. Tiedekunnilla ja yksiköillä voi olla lisäksi omia tarkentavia ohjeitaan AHOT-menettelyistä.

Muulla ennen opintojen alkamista tai opiskeluoikeuden aikana hankittu osaaminen tunnistetaan ja tunnustetaan sekä luetaan hyväksi opiskelijalle opintosuorituksina. Formaali oppiminen tapahtuu tavallisesti oppilaitoksissa ja oppiminen on oppimistavoitteiden, oppimiseen käytetyn ajan tai oppimiseen saatavan tuen osalta järjestelmällistä ja siitä saa todistuksen. Non-formaali oppiminen tarkoittaa epävirallista, mutta oppijan kannalta tarkoituksellista oppimista, joka on järjestelmällistä oppimistavoitteiden, oppimiseen käytetyn ajan tai oppimiseen saatavan tuen osalta. Tällaista oppimista tapahtuu mm. täydennys- tai vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ja työpaikkakoulutuksissa. Informaali eli arkioppiminen tarkoittaa oppimista päivittäisessä työhön, perheeseen tai vapaa-aikaan liittyvässä toiminnassa työtehtävissä, hankkeiden, luottamustoimien tai harrastusten yhteydessä.

Tunnistaminen

1. opiskelijan näkökulma: opiskelija pyrkii ymmärtämään eri tavoin hankkimaansa osaamista ja jäsentää sitä suhteessa osaamistavoitteisiin niin, että hän pystyy kuvaamaan ja osoittamaan osaamisensa
2. korkeakoulun näkökulma: yliopisto arvioi opiskelijan esittämän, hänen aiemmin (tai opiskeluaikanaan muualla) hankkimansa osaamisen suhteessa osaamistavoitteisiin.

Tunnustaminen tarkoittaa yliopiston virallisen hyväksynnän antamista opiskelijan muualla hankkimalle osaamiselle. Hyväksilukemisella tarkoitetaan yliopiston tunnustamisprosessia. Hyväksilukeminen sisältää sekä korvaamisen että sisällyttämisen. Opintoja voi korvata joko muualla suoritetuilla opinnoilla tai muulla tavoin hankitulla osaamisella. Tutkintoon voi sisällyttää ainoastaan muualla suoritettuja opintoja.

Hyväksilukeminen tapahtuu kahdella tavalla:

1. **KORVAAVUUS:** tutkintoon kuuluvia opetussuunnitelman mukaisia opintoja korvataan muualla suoritetuilla, osaamistavoitteiltaan vastaavilla opinnoilla. Opintokokonaisuuksien ja -jaksojen korvaavuuksia arvioitaessa kriteereinä ovat ensisijaisesti opintojen osaamistavoitteet, mutta myös niiden sisältö, vaatimustaso sekä laajuus. Koko opintojakson tai -kokonaisuuden korvaaminen on mahdollista, mikäli muualla suoritettujen opintojen vastaavat pääosin Lapin yliopiston opintojaksoa tai -kokonaisuutta. Opintojakso tai -kokonaisuus voidaan korvata myös osittain.

2. **SISÄLLYTTÄMINEN:** tutkintoon sisällytetään muualla suoritettuja opintoja, esim. sivuaineita tai ulkomaisessa yliopistossa suoritettuja opintoja. Sisällytettävien opintojen osalta ei edellytetä sisällöllistä vastaavuutta Lapin yliopiston opintojaksoihin tai -kokonaisuuksiin. Opintojen tulee kuitenkin vastata tasoltaan yliopiston opetussuunnitelmien mukaisia opintoja ja edesauttaa tutkinnoille asetettujen tavoitteiden täyttymistä kunkin opiskelijan tutkintorakenteen mukaan.

Opiskelija voi hakea AHOTia eli hyväksilukua sekä aiemmilla opinnoillasi että muulla tavoin hankkimallasi osaamisella. Muualla suoritettujen opintojen hyväksilukemisen perusajatus on, että opiskelijalta ei vaadita uudelleen suorituksia, joita vastaavat opinnot hän on jo suorittanut toisessa yliopistossa, korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa kotimaassa tai ulkomailla. Opiskelija voi korvata tutkintoon kuuluvia opintoja myös muulla kuin muodollisessa koulutuksessa hankitulla osaamisella. Keskeisessä roolissa ovat kokemuksen kautta opitut tiedot ja taidot, ei niinkään itse kokemus sinänsä. Muulla tavoin hankitun osaamisen hyväksilukemisen lähtökohtana ovat opintojaksojen ja -kokonaisuuksien osaamistavoitteet. Opiskelijan hankkimaa osaamista verrataan korvattaviksi esitettyjen opintojaksojen ja/tai -kokonaisuuksien osaamistavoitteisiin. Mikäli osaaminen ja osaamistavoitteet vastaavat toisiaan, voidaan korvaavuus myöntää joko kokonaan tai osittain. Opiskelijalta voidaan edellyttää kirjallisen dokumentoinnin lisäksi näyttöä osaamisestaan.

Yleisperiaatteita hyväksilukemiselle:

Ennen hyväksilukemisen hakemista opiskelijan tulee tutustua tutkintorakenteeseen, opintojaksoihin ja osaamistavoitteisiin, pohtia onko hänellä opintojaksojen/opintokokonaisuuksien tavoitteita vastaavaa osaamista sekä keskustella mahdollisuudesta hyväksilukemiseen HOPS-ohjaajansa kanssa ja sisällyttää hyväksiluettava kurssi osaksi henkilökohtaista opintosuunnitelmaansa. Myös läsnä olevaksi ilmoittautuneet avoimen yliopiston ja erillisoikeudella Lapin yliopistossa opiskelevat opiskelijat voivat hakea hyväksilukuja tiedekunnista sellaisiin opintoihin, joihin heillä on voimassa oleva opinto-oikeus.

- Opintoja voidaan korvata yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa suoritetuilla opinnoilla. Muualla, kuten ammatillisessa koulutuksessa suoritetuilla opinnoilla voidaan korvaavuuksia myöntää vain poikkeustapauksissa.
- Tutkintoon voi sisällyttää yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa suoritettuja opintoja, ei kuitenkaan em. täydennyskoulutusohjelmien opintoja.
- Lapin yliopiston opetussuunnitelmia vastaavien opintojen hyväksilukeminen tapahtuu ensisijaisesti korvaavuusmenettelyn kautta. Saman sisältöistä muualla suoritettua opintosuoritusta ei voida sisällyttää tutkintoon sivuaineopintoina, mikäli opiskelija on jo suorittanut vastaavan opintojakson Lapin yliopistossa.
- Toiseen korkeakoulututkintoon sisältyvillä opinnoilla voidaan korvata saman sisältöiset Lapin yliopiston tutkinnon kieli-, viestintä- ja metodiopinnot sekä muut pakolliset opintojaksot. Myös pääaineen perusopinnot on mahdollista korvata, vaikka ne kuuluvat jo aiempaan tutkintoon, mikäli opintoja jatketaan kandidaatin tutkintoon asti. Kokonaisista ammattikorkeakoulututkinnoista voidaan lisäksi myöntää tiedekunnan erikseen päättämät korvaavuudet.
- Toiseen korkeakoulututkintoon sisältyviä opintoja voi lisäksi sisällyttää Lapin yliopiston tutkintoon vapaasti valittavina opintoina enintään 30 op, kuitenkin edellyttäen, että tutkinnoille asetetut tavoitteet täyttyvät.
- Toisen korkeakoulun päättämiä hyväksilukuja ei voida hyväksilukea sellaisenaan edelleen Lapin yliopistoon. Päätökset tehdään alkuperäisten suoritusten perusteella.
- Ulkomaisissa korkeakouluissa suoritetuilla opinnoilla ensisijaisesti korvataan Lapin yliopiston opetussuunnitelmien mukaisia opintojaksoja ja -kokonaisuuksia. Opinnot voidaan myös sisällyttää tutkintoon sivuaineopintoina tai ulkomailla suoritettuina kieliopintoina.
- Muualla kuin jossakin Lapin korkeakoulukonsernin oppilaitoksessa tai opiskelijavaihdossa suoritettuja kielten alkeiskursseja ei hyväksiluketa. Sivuainekokonaisuuksiin tai maisteriohjelmien pakollisiin kieliopintoihin kuuluvia kielten alkeiskursseja voidaan kuitenkin korvata myös muualla suoritetuilla opinnoilla.
- Aiemmat opinnot voidaan hyväksilukea riippumatta niiden suoritusvuodesta.
- Aiempi opintosuoritus voi korvata useamman kokonaisen opintojakson tai osia useammasta opintojaksosta. Mikäli alkuperäinen suoritus on laajempi kuin korvattavan opintojakson opintopistemäärä, voidaan korvaavuuden myöntämisen jälkeen ”jäljelle jäävä” opintopistemäärä hyväksilukea tutkintoon erikseen esim. sivuaineopintoina.
- Keskeneräisiä opintosuorituksia (opintojaksojen osia) ei hyväksiluketa.
- Tutkintoon kuuluvat opinnäytetyöt (kandidaatintutkielma, pro gradu -tutkielma) tulee suorittaa Lapin yliopistossa.

Hyväksilukemista haetaan sitä varten laaditulla lomakkeella. Lomakkeen mukaan on liitettävä hyväksiluvun arvioimiseksi tarvittava määrä liitteitä, esim. diplomeita, työtodistuksia, portfolioita, oppimispäiväkirjoja, julkaisuja ja muita kirjallisia raportteja, tai muita dokumentoituja osoituksia hankitusta osaamisesta. Oleellista on, että opiskelija ei esitä pelkästään dokumenttia, vaan myös kuvaa, mitä opintojen tavoitteisiin liittyvää osaamista hänellä on esitetyn dokumentin pohjalta. Lomake liitteineen toimitetaan tiedekunnan tai kielikeskuksen AHOT-vastaavalle. Tiedekunnat ja kielikeskus antavat tarvittaessa tarkempia ohjeita osaamisen dokumentoinnista ja

tarvittavista liitteistä. Lisänäyttönä voi olla esimerkiksi näyttökoe, haastattelu, portfolion suullinen esittely tai lisäräportin kirjoittaminen. Osaamisen näyttönä voi olla myös osallistuminen AHOT-tenttiin, joka järjestetään yleisenä tenttipäivänä tai kielikeskuksen rästitenttipäivänä.

7. Pohdintaa ohjauksen käytänteistä korkeakoulutuksen polulla

EPPA-hankkeen korkeakoulutus-polulla ja väyläopintojen kehittämisen toimenpiteillä pyritään joustavoittamaan ja helpottamaan opiskelijan siirtymistä ammatillisesta tutkinnosta korkeakouluun. Kehittämistyössä yhteistyö ja kumppanuus nousevat keskiöön. Ohjauksen toimenpiteillä pyritään kehittämään AHOT/HOT-käytänteitä siten, että ne entistä paremmin tukevat toisen asteen korkeakoulutuksen polulla olevien opiskelijoiden joustavia polkuja.

Ammatillisen perustutkinnon opiskelijoilla on mahdollisuus kurkistaa korkeakouluopintoihin avoimien korkeakoulu- ja väyläopintojen kautta. Lapin yliopistosta opiskelijat voivat valita avoimia yliopisto-opintoja suoritettavakseen. Lapin ammattikorkeakoulun väylä- ja polkuopinnot sekä erillishaku mahdollistavat ammatillisen koulutuksen opiskelijalle yhteishaun lisäksi erillisen väylän hakeutua tutkinto-opiskelijaksi. Avoimet korkeakouluopinnot antavat ammatillisen tutkinnon opiskelijoille mahdollisuuden tutustua korkeakouluopiskeluun. Uusien tutkintojen perusteiden myötä korkeakouluopinnot voidaan sijoittaa myös entistä paremmin osaksi ammatillista perustutkintoa.

Väyläopintoja ja osaamisen näyttöjä on suunniteltu yhteistyössä ammattikorkeakoulun ja ammatillisen koulutuksen asiantuntijoiden kanssa. Mallia kehitettäessä on käyty läpi opintojaksojen sisältöjä ja haettu sieltä yhteiset ydinsisällöt, joita voidaan hyödyntää sekä ammatillisissa perustutkinnoissa että ammattikorkeakoulussa. Mallin ja opintojen määrittely selkeyttää ja auttaa hahmottamaan opiskelua ja opintojen suunnittelua. Ensimmäisen vuoden AMK-opinnoista on myös määritelty ne opintojaksot, joita voidaan osoittaa osaamisen näytöillä. Väyläopintojen kehittäminen on käynnissä niin osana EPPA-hanketta kuin Lapin ammattikorkeakoulun muuta opiskelijavalintojen uudistamista.

Opinnoista, jotka sisältyvät hakukelpoisuuden antavaan tutkintoon, ei voi hakea suoraan hyväksilukua ammattikorkeakoulututkintoon. Kuitenkin, esim. saman alan ammatillisen perustutkinnon opiskelijat voivat osoittaa osaamistaan osaamisen näytöillä (esimerkiksi merkonomi-tradenomi). Ammatillisen perustutkinnon suorittamisen aikana suoritettavat väyläopinnot ja muut avoimet korkeakouluopinnot voidaan hyväksilukea osaksi korkeakoulututkintoa. Selvitystyön pohjalta voidaan todeta, että korkeakoulut voisit tuottaa enemmän AHOT/HOT ja korkeakouluopintojen suorittamisen ohjeistuksia ammatillisen perustutkinnon opiskelijoille. Lapin AMKissa olisi tarpeen tuottaa materiaalia, jossa kuvataan tarkemmin osaamisen näyttämistä osan väyläopintoja. Taustalla on yleiset HOTauksen periaatteet, joita Lapin AMKissa noudatetaan. Väyläopiskelijoiden ”ennakkoHOT”-ohjeen avulla ammatillisen toisen asteen opiskelija voisi suunnitella opintojaan ja niiden tuottaman osaamisen todentamistapoja sekä muulla hankitun osaamisensa dokumentointia, jotta

halutessaan hänellä on mahdollisuus hakea osaamisensa tunnistamista ja jo ammatillisten opintojensa aikana.

Vetovoiman lisääntymisen ja opiskelijoiden avoimiin korkeakoulu- ja väyläopintoihin ohjautumisen sekä korkeakoulujen tutkinto-opiskelijaksi siirtymisen edellytyksenä on laadukas ohjaustyö kaikissa korkeakoulutuksen polun vaiheissa. Ohjausta tulee toteuttaa niin ammatillisessa koulutuksessa kuin ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa. Ohjausyhteistyö onkin keskeinen osa toiminnallista yhteistyötä. Ennen korkeakouluopiskelua ohjaustoimenpiteinä tulee olla mm. avoimista korkeakoulu- ja väyläopinnoista tiedottaminen, tutkinto-opiskelijaksi hakeutumisen eri väylät sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt. Tiedottamista voidaan tehdä esimerkiksi vierailemalla ammatillisen koulutuksen opotunneilla, pitämällä tutustumiskierroksia kampuksilla ja opetuksessa, mahdollistamalla tutustuminen korkeakoulujen opintotarjontaan, pitämällä tiedotustilaisuuksia toisen asteen opinto-ohjaajille sekä kehittämällä erilaisia toiminnallisia yhteistyökuvioita organisaatioiden välille (esim. yhteiset projektit, työpajat, yhteisopettajuus ja yhteiset asiantuntijaryhmät). Jotta nivelvaihe saadaan saumattomaksi, on tarpeen mallintaa ohjausta sekä määritellä vastuut ja aikataulut.

Korkeakoulutuksen polun ja siihen liittyvien korkeakouluopintojen suunnittelu ja toteutus sekä opintoihin liittyvä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen vaativat monien eri toimijoiden yhteistyötä ja aitoa kiinnostusta asiaan. Yhteistyövalmiuksia ja resursseja pitää löytyä sekä organisaatio- että yksilötasolla. Tarvitaan yhteistyötä opiskelijoiden, opettajien, opinto-ohjaajien, koulutussuunnittelijoiden sekä tiedekuntien ja koulutusten päälliköiden, johtajien ja rehtoreiden kesken. Kaiken toiminnan päämäärä tulee olla opiskelijan mahdollisimman hyvä ja laadukas osaamisen edistäminen ja polku kohti hyvää tulevaisuutta.

Lähteet:

AHOT korkeakouluissa-hanke. 2014. Tunnista osaaminen. Luettu 8.2.2019. <http://www.tunnistaosaaminen.fi/node/20> .

Arene. 2009. Oppimisesta osaamiseen: aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Työryhmäraportti. Luettu 7.2.2019. <https://docplayer.fi/11295259-Oppimisesta-osaamiseen-aiemmin-hankitun-osaamisen-tunnistaminen-ja-tunnustaminen.html> .

Centria ammattikorkeakoulu. 2016. AHOT-OPAS toiselle asteelle. Vahtia Väylälle-hanke. <https://docplayer.fi/41517040-Ahot-opas-toiselle-asteelle.html>

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys elinikäisen oppimiseksi. 2019. Luettu 8.2.2019. https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/leaflet_fi.pdf .

Euroopan unioni. 2017. Neuvoston suositus viitekehyksestä 5/2017. Luettu 8.2.2019. <https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/fi.pdf> .

Haltia, P. & Jaakkola, R. (toim.) 2009. Osaaminen esiin. Näkökulmia tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu 5/2009. http://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/Palvelut/Julkaisut/osaaminen_esiinweb.pdf .

Lapin ammattikorkeakoulu. 2017. Hankitun osaamisen arviointi ja hyväksilukeminen Lapin ammattikorkeakoulussa -ohje. Luettu 7.1.2019. <https://julkiset.lapinamk.fi/DropOffLibrary/Lapin%20AMK%20Hankitun%20osaamisen%20arviointi%20ja%20hyvaksilukeminen%20HOT.pdf> .

Lapin ammattikorkeakoulu. 2018. Osaamisen tunnistamisen www-sivut. Luettu 7.10.2018. <https://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Opiskelu/Osaamisen-tunnistaminen>.

Lapin Yliopisto. 2017. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen Lapin yliopistossa. Luettu 8.2.2019. <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=83402f2c-1d3f-42cc-a372-1f9c9508ed60>.

Lapin yliopisto. 2019. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen Lapin yliopistossa www-sivut. Luettu 8.2.2019. <https://www.ulapland.fi/FI/Opiskelu/Opintojen-aikana/Opiskelun-kaytannot/AHOT>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:4 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79932/tr04.pdf?sequence=1>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Opitulle tunnustusta. Eurostudent VI-tutkimuksen artikkelisarja. OKM julkaisuja 2017:35 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80532/okm35.pdf> .

Opetushallitus. 2019. Kansallinen ja eurooppalainen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys. Luettu 8.2.2019. https://www.oph.fi/download/191224_Tutkintojen_viitekehysten_osaamistasokuvaukset_FI_SV_EN.pdf .

Oulun ammattikorkeakoulu. 2018. Osaamisen osoittamisen tavat. Luettu 7.2.2019. <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opiskelu-oamkissa/osaamisen-arviointi#Hyvaksilukeminen> .